

Historia jednego eksponatu

Zestaw klocków budowlanych

Richter's Anker-Steinbaukasten

MZK\H/11

Niemcy, pocz. XX w.

W 1870 r. bracia Gustav i Otto Lilienthal opracowali¹ zestaw klocków pozwalających „budować” obiekty architektoniczne. Znając biografię Gustava Lilienthala², pozostającego nieco w cieniu swojego zafascynowanego maszynami latającym brata (co ważne także ich konstruktora), jego prace nad klockami nie powinny dziwić. Interesował się zagadnieniem połączenia dobrej jakości produktów rzemieślniczych i masowej produkcji (popularny od połowy XIX w. ruch Arts and Crafts), architekturą oraz zabawkami edukacyjnymi.

„Konstrukcyjne klocki do składania” wykonane były z mieszanki piasku, drobno zmielonej kredy w równej proporcji. Podstawowe składniki uzupełniano substancjami barwiącymi-ochra w celu uzyskania barwy żółtej, tlenek żelaza, barwiący na czerwono, a na uzyskanie niebieskoszarych klocków pozwalał dodatek ultramaryny i sadzy. W przypadku zapotrzebowania na bardziej nasycone kolory stosowano barwniki anilinowe. Suche materiały łączono z olejem lnianym aż do uzyskania jednolitej masy. Pożądany kształt uzyskiwano dzięki odpowiednio obciążonym foremkom. Klocki musiały przejść 8-dniowy proces suszenia w temperaturze od 100 do 150°C. Opisana technologia miała zapewnić klockom stałość kształtów i kolorów. Zaletą klocków,

1 G.F. Hardy, Richter's Anker (Anchor) Stone Building Sets Richter's Anker-Steinbaukasten Richter's UNION Blocks, Palmyra, Virginia, USA 2014.

2 <https://www.lilienthal-museum.de/olma/ebiog.htm> (dostęp: 15.01.2026). [Otto-Lilienthal-Museum Anklam](https://www.lilienthal-museum.de/)

w porównaniu z tego rodzaju zabawką wykonaną z drewna, była ich większa masa, co czyniło wykonaną z nich konstrukcję stabilniejszą. Wskazywano także, że zastosowanie wewnętrznej koloryzacji jest bezpieczniejsze dla użytkowników, w porównaniu z klockami malowanymi.

Próby zbytu nowatorskiego zestawu na rynku berlińskim nie uczyniły z pomysłodawców zabawkowych potentatów. Bracia sprzedali pomysł Friedrichowi Adolfowi Richterowi z Rudolstadt (Turyngia), zajmującemu się produkcją i dystrybucją preparatów chemiczno-farmaceutycznych i środków leczniczych, ponadto produkcją czekolady, automatycznych urządzeń muzycznych i dodatkowo wydawcy³. Przedsiębiorca rozpoczął nową gałąź produkcji w 1882 r., a bloczki konstrukcyjne zapewniły wytwórcy komercyjny sukces. Richter doprowadził do powstania Instytutu Sztuki, w ramach którego architekci i ilustratorzy opracowywali nowe wzory, modyfikując pierwotną wersję zabawki⁴. Powstawaniu nowych zestawów klocków towarzyszyło otwieranie nowych filii⁵, a Richter uwzględniony został w wykazie dostawców dla dworu cesarskiego i królewskiego monarchii Austro-Węgier⁶. Znakiem firmowym firmy Richtera była kotwica.

Tymczasem bracia Lilienthal wznowili produkcję i sprzedaż klocków, co doprowadziło do procesu sądowego z Richterem. Nadmienić można, że bracia zmienili skład produktu, opierając recepturę na kredzie i spoiwach kazeinowych. Batalia o ważność patentów zakończyła się korzystnie dla Richtera.

W 1902 r. Richter opatentował zabawkę-układankę do tworzenia rozmaitych wzorów (w formie mozaiki) z kolorowych, kamiennych elementów, zarówno abstrakcyjnych jak i konkretnych form postaci ludzkich czy zwierzęcych⁷.

Wskazuje się, że po I Wojnie Światowej firma nie była już tak popularna z powodu antyniemieckich nastrojów. W 1953 r. przedsiębiorstwo zostało upaństwowione, a w 1963 r. zakończyła działalność. Produkcję klocków wznowiono w 1995 r.

Oprac. dr Anna Tyszewicz-Obara

3 Richter przygotowywał wydanie materiałów edukacyjnych dla dzieci autorstwa pedagoga Jana Daniela Georgensa. Oprawę artystyczną przygotowywał Gustav Lilienthal. Znane były im poglądy Friedricha Fröbela, wpływowego pedagoga, teoretyka wychowania przedszkolnego, propagatora pomocy dydaktycznych w postaci klocków.

4 https://www.brightontoymuseum.co.uk/index/Category:Anchor_Sone_Blocks

5 https://deutsche_biographie.de/Deutsche_Biographie_-_Richter,_Adolf (dostęp:15.01.2026).

6 [hof-Staatshandbuch Oesterreich 1899 362 - Lista dostawców dworu cesarskiego i królewskiego w 1899 roku - Wikipedia, wolna encyklopedia](#) (dostęp:15.01.2026).

7 https://www.dpma.de/docs/dpma/veroeffentlichungen/meilensteine/2021/us706689a_toyrichter.pdf. Dostępna jest zdigitalizowana kolekcja obejmująca materiały dotyczące produktów firmy Anchor, w tym załączane do zestawów instrukcje, katalogi produktów, ulotne materiały reklamowe czy dokumenty patentowe, <https://www.ankerstein.ch/archiv/> (dostęp:16.01.2026).